



Praćenje suđenja za ratne zločine - Jamstvo procesa suočavanja s prošlošću i održivosti pravosudnih reformi u Hrvatskoj

Osijek, Zagreb, 14. veljače 2014.

Dvotjedni izvještaj o suđenjima za ratne zločine

Perković izručen Njemačkoj

Nakon što je Županijski sud u Zagrebu 8. siječnja 2014. godine odobrio predaju Josipa Perkovića Saveznoj Republici Njemačkoj po europskom uhidbenom nalogu (EUN), Vrhovni sud Republike Hrvatske (VSRH) je 17. siječnja 2014. godine kao neosnovane odbio žalbe državnog odvjetnika i Josipa Perkovića.

Potom je Perkovićeva obrana podnijela ustavnu tužbu, no Ustavni sud Republike Hrvatske 24. siječnja ustavnu je tužbu odbio. Istog dana Perković je izručen Njemačkoj.

Postupak i dalje izaziva kontroverze, tim više jer Njemačkoj nije izručen Zdravko Mustač, Perkovićev nadređeni u obavještajnim strukturama bivše države, kojeg, kao i Perkovića, njemačko tužiteljstvo tereti za pomaganje u ubojstvu hrvatskog emigranta Stjepana Đurekovića 1983. godine u blizini Münchena. U Mustačevom je predmetu Županijski sud u Velikoj Gorici odbio postupiti po EUN-u, a potom je kao nedopuštenom ocijenio žalbu punomoćnika supruge pokojnog Đurekovića. No konačnu odluku o dopuštenosti navedene žalbe, a potom eventualno i o njemačkom zahtjevu, donijet će VSRH.

Kontroverze su izazvale i radnje hrvatskog tužiteljstva. Iako u postupcima formalno zastupa njemačko tužiteljstvo, žalilo se na odluku Županijskog suda u Zagrebu kojom je odobrena Perkovićeva predaja, a nije se žalilo na odluku Županijskog suda u Velikoj Gorici kojom je odbijena predaja Zdravka Mustača.

Započela glavna rasprava u kaznenom postupku protiv Josipa Boljkovca

Pred Vijećem za ratne zločine Županijskog suda u Zagrebu 5. veljače 2014. godine započela je glavna rasprava u kaznenom postupku protiv 93-godišnjeg Josipa Boljkovca, kojeg se tereti da je kao šef povjerenstva Odjeljenja zaštite naroda (OZNA) za Grad i Kotar Karlovac odgovoran za uhićenja i likvidacije 21 civila iz Duge Rese koje se sumnjivalo za suradnju s ustaškim vlastima.

Okrivljeni Boljkovac je izjavio da se ne osjeća krivim, da je u vrijeme počinjenja zločina bio na liječenju te da nije imao ovlasti koje mu se pripisuju optužnicom. Obrana je iznijela niz prigovora na sadržaj optužnice, smatrajući da Haaške konvencije iz 1907. nisu ratificirane od Narodne Republike Jugoslavije (NRJ), već od Kraljevine Srbije i Kneževine Crne Gore, čiji RH nije pravni slijednik, da primjena Osnovnog kaznenog zakona (OKZ) RH nije moguća jer u vrijeme počinjenja djela nije bio na snazi, a retroaktivna primjena je zabranjena, da se članci Konvencije navedeni u optužnici odnose na okupatorske snage na okupiranom teritoriju, što bi značilo da je partizanska vojska bila okupator na području NDH, što je obrana nazvala skandaloznim postupkom državnog odvjetništva.

Za veljaču se planiraju još četiri raspravna dana.



Bivši čuvar nacističkih logora više od 20 godina živi u Osijeku

Tijekom siječnja u *Jutarnjem listu* objavljen je niz tekstova o Jakovu Dencingeru, 90-godišnjaku iz Osijeka.

Navodi se da se radi o bivšem čuvaru nacističkih koncentracijskih logora u Auschwitzu, Mauthausenu, Buchenwaldu i Plaszowu. Od 1956. godine živio je u Sjedinjenim Američkim Državama, čiji je i državljanin od 1972. godine, no nakon saznanja za njegovu nacističku prošlost 1989. je pokrenut postupak oduzimanja državljanstva i izгона iz SAD-a.

U priopćenju od 30. siječnja 2014. DORH je, ne navodeći identitet osobe, naveo da izvide provodi ŽDO u Osijeku. Od nadležnih tijela SR Njemačke i SAD-a te od Centra Simon Wiesenthal zatražena je dostava dokumentacije.

Središnji ured za otkrivanje nacističkih zločinaca u njemačkom Ludwigsburgu objavio je krajem siječnja da je završio predistrage protiv više desetaka nekadašnjih čuvara u nacističkim koncentracijskim logorima te da će se u Njemačkoj pokrenuti niz sudskih postupaka. 30 osumnjičenih žive u Njemačkoj, a sedam u drugim državama, od kojih jedan u Hrvatskoj. Sve ih se tereti da su kao čuvari u koncentracijskom logoru Auschwitz-Birkenau počinili kaznena djela pomaganja u ubojstvima.

Zbog stava Vrhovnog suda SR Njemačke iz 1969. godine da svakom čuvaru koncentracijskog logora mora biti dokazana osobna krivnja da bi ga se osudilo za pomaganje u ubojstvima, nitko od njih do sada nije snosio nikakvu odgovornost. Istrage su ponovno otvorene prije dvije godine kada je donesena presuda u slučaju Ivana Demjanjuka. Zemaljski sud u Münchenu osudio ga je na 5 godina zatvora jer je kao čuvar u nacističkom logoru Sobibor svojim angažmanom pridonio funkcioniranju ubilačkog sustava i tako pomagao u više od 28.000 ubojstava.

Centar Simon Wiesenthal pozvao je 6. veljače 2014. godine hrvatsko pravosuđe da ubrza istragu.

Podignuta optužnica protiv nedostupnog zapovjednika srpskih teritorijalaca iz Vojnića

Prema priopćenju ŽDO-a u Rijeci od 29. siječnja 2014. godine, nakon provedene istrage podignuta je optužnica protiv jednog državljanina Republike Srbije. Identitet okrivljenoga nije naveden.

Tereti ga se da je od 8. ožujka 1992. do 6. kolovoza 1995. godine, kao zapovjednik 1. bataljuna V. Kordunaške brigade Teritorijalne obrane Vojnić, koja je držala položaje od Banske Selnice do Brodana uz rijeku Kupu i u dubinu do Slunjskih Moravica, znao no nije poduzeo ništa kako bi spriječio da pripadnici njemu podređenih postrojbi nezakonito odvoze i otuđuju imovinu izbjeglih Hrvata, uništavaju napuštene kuće te zlostavljaju i ubijaju civile.

Ubijena su dva civila, hrvatski civili su prisiljavani da kopaju rovove, zapaljeno je najmanje pedeset kuća i gospodarskih objekata, odvezena je stoka, poljoprivredni strojevi i osobna vozila, a nezapaljene kuće su devastirane.

U Rijeci uhićen upravitelj logora Drmaljevo

Prema priopćenju ŽDO-a u Rijeci od 5. veljače 2014., po zaprimanju kaznene prijave Policijske uprave Primorsko-goranske ispitan je državljanin Republike Hrvatske te Bosne i Hercegovine zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Potom je donijeto rješenje o provođenju istrage te je protiv okrivljenika određen istražni zatvor.

Iako ŽDO nije navelo osobne podatke niti inicijale okrivljenoga, brojni mediji navode da je riječ o Ćazimu Behriću. Tereti ga se da je od 11. lipnja 1994. do 13. kolovoza 1994. u Velikoj Kladaši (BiH), za trajanja samoproglašene autonomne pokrajine Zapadna Bosna, kao upravnik sabirnog centra – Logora Drmaljevo, smještao u neprimjerene prostorije civile među kojima je bilo djece i žena i muškaraca svih starosnih dobi, prisiljavao ih da žive u neljudskim uvjetima te ih često izvirgavao psihičkom i fizičkom nasilju zbog kojih je veći broj civila zadobio tjelesne ozljede.

U ekstradicijskom pritvoru u Austriji okrivljenik za zločine nad Hrvatima u pounjskim selima

Okrivljenik za ratne zločine Leonardo Janković uhićen je u Austriji i određen mu je ekstradicijski pritvor, objavilo je u drugoj polovini siječnja više hrvatskih internetskih portala.

Optužnicom ŽDO-a u Sisku od 4. studenog 1994. godine optuženi su Predrag Orlović i još 34 okrivljenika, među kojima kao šestooptuženi i Leonardo Janković. Tereti ih se da su 26. srpnja 1991. godine kao pripadnici tzv. Milicije

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.



Krajine, naoružani teškim naoružanjem, ušli u sela Zamlaća, Struga i Kozibrod, protjerali stanovništvo hrvatske nacionalnosti, vodili ga ispred sebe kao živi štit, palili i eksplozivnim napravama rušili kuće, pucali po nenaoružanom stanovništvu, pri čemu je usmrćeno 16 civila, a mnogobrojni su zadobili teške tjelesne povrede.

Do sada provedeni postupci

Postupak je vođen protiv prisutnog jedanaestookrivljenog Đure Đurića, no u veljači 2009. godine, nakon prekvalifikacije kaznenog djela na oružanu pobunu, optužba protiv njega je odbijena.¹

Tijekom postupka protiv Đurića zastupnica optužbe navela je da je većina optuženika sa navedene optužnice nedostupna pravosudnim tijelima RH; osuđen je samo jedan optuženik – desetoptuženi Dragan Vranešević, na kaznu 15 godina zatvora; šestorica optuženika navodno su umrli ili poginuli (Tošo Sundać, Slavko Tadić, Goran Barać, Dušan Badić, Dalibor Borota i Rade Lukač), no o tome nije bilo službene dokumentacije, pa postupak protiv njih nije (bio) obustavljen.

Tijekom 2009. godine razdvojen je i proveden zasebni postupak protiv nedostupnih Sime Gaića, Đorđa Borojevića i Zorana Tadića. I u odnosu na njih je, nakon prekvalifikacije kaznenog djela na oružanu pobunu, postupak obustavljen.

Srbijanski sud odbio zahtjeve za naknadu štete hrvatskim logorašima

Prvi osnovni sud u Beogradu odbio je zahtjeve za naknadu štete koje je Fond za humanitarno pravo (FPH) 2007. godine podnio protiv Srbije u ime 12 državljana Hrvatske, zbog odgovornosti za torturu kojoj su 1991. bili podvrgnuti u logorima bivše JNA u Sremskoj Mitrovici i Begejcima. Odvjetnik FPH je protiv presude Prvog osnovnog suda izjavio žalbu Apelacionom sudu u Beogradu.

Prvi osnovni sud u Beogradu je odbio tužbu s obrazloženjem da su bivši logoraši propustili rok za podnošenje tužbe, koji je istekao pet godina nakon okončanja zarobljeništva.

Iako je u tužbi i tijekom postupka odvjetnik FPH ukazivao da se trebaju primijeniti dulji zastarni rokovi, jer je riječ o kaznenom djelu ratnog zločina protiv civilnog stanovništva te da zastara u parničnom postupku korespondira sa zastarom kaznenog progona za navedeno kazneno djelo, sud je zaključio da do sada nije donijeta presuda u kaznenom postupku koja se tiče predmetnih događaja te da kazneno djelo, shodno tome, nije ni počinjeno.

FPH je u svom priopćenju istaknuo da je negiranjem prava na obeštećenje bivšim logorašima, s obrazloženjem da za taj slučaj ne postoji kaznena presuda, sud pronašao “zgodan alibi za zaštitu države Srbije od odgovornosti za sistemske zločine tokom devedesetih”.

Odbijanje tužbenih zahtjeva zbog zastare – praksa i hrvatskih sudova

Ova prvostupanjska presuda srbijanskog suda, nažalost, korespondira s brojnim presudama hrvatskih sudova kojima su također zbog zastare odbijeni tužbeni zahtjevi za naknadom nematerijalne štete članova obitelji, uglavnom usmrćenih srpskih civila.

U praksi hrvatskih sudova nepostojanje pravomoćne osude počinitelja zločina za posljedicu je najčešće imalo neuspjeh članova obitelji/tužitelja u parnicama za naknadu štete zbog smrti bliske osobe. Tužitelji su uglavnom uspjeli u parnicama kojima je prethodio kazneni postupak u kojemu je utvrđena kaznena odgovornost počinitelja.

Čak i u nekoliko slučajeva u kojima su tijekom 2013. godine sudovi zaključili da, sukladno *Zakonu o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija*, postoji obveza naknade štete od strane RH neovisno o tome je li počinitelj zločina utvrđen, kazneno proganjen ili oglašen krivim, tužitelji su uspjeli jer su podnijeli tužbe unutar općeg zastarnog roka. Za razliku od njih, brojni drugi tužitelji čiji su bližnji ubijeni podnijeli su tužbe nakon isteka zastarnog roka i vjerojatno je da će njihove tužbene zahtjeve hrvatski sudovi odbiti.

¹ Optuženom Đuri Đuriću suđeno je 2001. godine. On je tada bio u pritvoru, međutim, kad mu je pritvor ukinut, prestao se odazivati pozivima suda. Ponovno mu je određen pritvor i izdana je tjeratica, a na koncu se dragovoljno predao.

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.



Srpskom političkom i vojnom vrhu potvrđene osude za zločine na Kosovu

a) Predmet Nikola Šainović i dr.

Žalbeno vijeće je 23. siječnja 2014. smanjilo kaznu Nikoli Šainoviću s 22 na 18 godina, Sretenu Lukiću s 22 na 20 godina i Vladimiru Lazareviću s 15 na 14 godina zatvora. Kazna od 22 godine zatvora, izrečena Nebojši Pavkoviću, je potvrđena.

Predmet se odnosio na zločine koje su počinile srpske snage na Kosovu od ožujka do svibnja 1999. godine, kada je započelo nasilje nad civilnim albanskim stanovništvom Kosova, prisilno raseljavanje, ubijanje, seksualno nasilje nad kosovskim Albancima te namjerno uništavanje džamija.

Tijekom razdoblja obuhvaćenog optužnicom okrivljenici su bili na nekim od najviših funkcija u Saveznoj Republici Jugoslaviji (SRJ) i Srbiji: Šainović je bio potpredsjednik vlade SRJ, Pavković komandant 3. armije Vojske Jugoslavije (VJ), Lazarević komandant Prištinskog korpusa VJ, a Lukić načelnik štaba Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) Srbije u Prištini.

Žalbeno vijeće je, nakon razmatranja sudske prakse MKSJ i Međunarodnog suda za Ruandu i običajnog međunarodnog prava, zaključilo da "konkretna usmjerenost" ne predstavlja element pomaganja i podržavanja kao oblika odgovornosti. Ovakav stav suprotan je stavu Žalbenog vijeća u predmetu Momčila Perišića, koji je oslobođen jer je Žalbeno vijeće zaključilo da nema dokaza da je logistička, materijalna, kadrovska i druga pomoć koju je, kao načelnik Generalštaba VJ, pružao vojskama bosanskih i hrvatskih Srba, bila "konkretno usmjerena" na izvršenje zločina, pa ga se nije moglo osuditi za pomaganje i podržavanje tih zločina.

Među optuženima u ovome predmetu nalazili su se i Milan Milutinović, bivši predsjednik Srbije, i Dragoljub Ojdanić, načelnik Generalštaba VJ. Raspravno vijeće je Milutinovića oslobodilo krivnje, a Ojdanića je osudilo na 15 godina zatvora. Tužiteljstvo i Ojdanićeva obrana nagodili su se i povukli žalbe u siječnju 2013., a prijevremeno puštanje na slobodu odobreno mu je u srpnju 2013. godine.

b) Predmet Vlastimir Đorđević

Žalbeno vijeće je 27. siječnja 2014. potvrdilo krivnju Vlastimira Đorđevića za zločine koje su počinile srpske snage tijekom kampanje terora i nasilja nad kosovskim Albancima, no kaznu mu je ublažilo sa 27 na 18 godina zatvora.

Žalbeno vijeće je potvrdilo zaključak Raspravnog vijeća da je Đorđević, kao pomoćnik ministra u MUP-u Srbije i načelnik Resora javne bezbednosti, bio sudionik udruženog zločinačkog poduhvata koji je imao za cilj izmjenu etničke strukture Kosova kako bi se osigurala srpska kontrola nad tom pokrajinom, a koji je provoden ubojstvima, deportacijama, prisilnim premještanjima i progonima.

Tužiteljstvo zatražilo preispitivanje pravomoćne oslobađajuće presude Momčilu Perišiću

Tužiteljstvo MKSJ 3. veljače 2014. zatražilo je preispitivanje pravomoćne presude kojom je Momčilo Perišić oslobođen krivnje za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u Sarajevu i Srebrenici od 1993. do 1995. godine.

Perišić je nepravomoćno bio osuđen na 27 godina zatvora, a u žalbenom postupku u veljači prošle godine oslobođen je svake odgovornosti.

Tužiteljstvo je navelo da je ovaj zahtjev posljedica presude Žalbenog vijeća u predmetu *Šainović i drugi*, donesene nekoliko dana ranije. U toj presudi, kako je ranije navedeno, donesen je suprotan zaključak od zaključka Žalbenog vijeća u predmetu Perišić, u vezi s „konkretnom usmjerenošću“ kao elementu odgovornosti za pomaganje i podržavanje. Zbog nepostojanja „konkretne usmjerenosti“ osuđujuća presuda Raspravnog vijeća za pomaganje i podržavanje je ukinuta i Perišić je u žalbenom postupku pogrešno oslobođen, smatra Tužiteljstvo.

